

Vrede over Israël

Jaargang 58
Nummer 5
November 2014

Van de redactie	2
Twee soorten Israël?	3
Helsinki Consultation 2014	6
Een belangrijke conferentiedag	7
Laat zich 't orgel overal	10
Een uitgestoken hand aan kinderen in nood	13
Bespreking Voorgoed verbonden op OJEC	15
Naamswijziging en vernieuwing van ons magazine	16

*En Noach werd een
landman en plantte
een wijngaard
Genesis 9:20*

Tweemaandelijks orgaan, uitgegeven door Deputaten
'Kerk en Israël' van de Christelijke Gereformeerde
Kerken in Nederland

Van de redactie

Alweer het laatste nummer van jaargang 58.

De artikelen zijn heel verschillend van inhoud.

Na de traditionele Schriftstudie wordt aandacht gevraagd voor Messiasbelijdende Joden, muziekinstrumenten in erediensten, het OJEC, diaconale hulp in Israël en... een nieuwe naam en opzet van ons Israël-magazine.

Ds. Kees Droger verzorgt de Schriftstudie.

Hij probeert in **Twee soorten Israël?** een antwoord te vinden op de betekenis van de woorden van Paulus in Romeinen 9 vers 6: 'want niet allen die uit Israël voortgekomen zijn, zijn Israël'.

Ds. Wim de Groot brengt in zijn artikel **Een belangrijke conferentiedag** verslag uit van een internationale conferentie van theologen die behoren tot de joodse volgelingen van Jezus, de **Helsinki Consultation 2014**. De conferentie vond plaats op de Christelijke Hogeschool Ede. Gastheer was het Centrum voor Israëlstudies.

Ds. Kees van den Boogert neemt ons mee naar de synagoge. Daar wordt in de erediensten van orthodoxe gemeenten geen gebruik gemaakt van muziekinstrumenten. Waarom niet, zo vraagt hij zich af? En hoe beoordeelt men in joodse kringen het 'kerk'-orgel? Hij gaf zijn

bijdrage de titel mee: **Laat zich 't orgel overal**.

Ds. Kees de Jong vertegenwoordigt deputaten Kerk en Israël in het Overlegorgaan Christenen en Joden, het OJEC. Daar werd onze in 2012 verschenen brochure 'Voorgoed verbonden' besproken. In zijn bijdrage **Voorgoed verbonden op OJEC** brengt hij van deze bespreking verslag uit.

Wilma Wolswinkel vertelt in **Yad Elie: een uitgestoken hand aan kinderen in nood** over de voedselonzekeerheid waarmee kinderen in Jeruzalem te maken hebben. De Joodse organisatie Yad Elie biedt hulp en richt zich in haar voedselprogramma zowel op Joodse als op Palestijnse scholen.

Ten slotte: Ons Israël magazine 'Vrede over Israël' krijgt een nieuwe naam en opzet.

Op pagina 16 leest u hier iets meer over.

Bij de foto op de voorpagina

Bijbelse bomen en planten: de wijnstok.

De wijnstok wordt al vroeg genoemd in de Bijbel. Zo wordt van Noach verteld dat hij na de zondvloed een wijngaard plantte (Gen. 9:20). De vrucht van de wijnstok, een rank met een enorme tros druiven, wordt door de twaalf verspieders uit het dal Eskol meegevoerd. Het wordt het teken van een land waar het volk Israël onder vijgenboom en wijnstok in 'paradijselijke rust' zal mogen wonen. Tegen deze achtergrond wordt de wijnstok zelf toonbeeld van het hele volk Israël. In Psalm 80 wordt dit uitgebreid bezongen: 'U hebt een wijnstok uit Egypte uitgegraven... en hém geplant'. Jesaja neemt dit beeld weer op met het oog op de 'goede vruchten' die 'edele wijnstokken' mogen voortbrengen (Jes. 5). Dit beeld wordt bevestigd door Jezus, die zichzelf de 'ware wijnstok' noemt, waaraan ranken groeien die 'veel vrucht' dragen (Joh. 15).

Twee soorten Israël?

Ds. Kees Droger

Wie in het licht van de Bijbel nadenkt over Israël, kan niet om de hoofdstukken 9 tot en met 11 van Paulus' brief aan de Romeinen heen. Daar treffen we een diepte van gedachten aan over Gods bemoeienis met Zijn volk Israël in Paulus' verleden, heden en toekomst.

De eeuwen door is er over deze hoofdstukken nagedacht en geschreven. En toch blijven we woorden tegenkomen waarbij we ons afvragen: wat bedoelt de apostel hier precies? Waar wijst bijvoorbeeld het beeld van de olijfboom in Romeinen 11 heen? Wie of wat is die olijfboom? En wat staat voor de wortel van de olijfboom? Het laatste woord is daar nog niet over gezegd. In Romeinen 9:6 staat ook een dergelijk raadselachtig woord. Het lijkt erop dat Paulus daar zegt dat er twee soorten Israël zijn. Is dat ook zo?

Paulus' hartzeer

Het is in Paulus' brief aan de Romeinen duidelijk dat hij bij hoofdstuk 9:1 een nieuw gedeelte in zijn brief begint. Het is een gedeelte dat in onze Bijbel drie hoofdstukken beslaat en maar liefst 90 verzen bevat. Uitvoerig gaat Paulus in dit gedeelte in op allerlei vragen op het gebied van de verhouding van Israël en de kerk.

Paulus begint hoofdstuk 9 met het uiten van een groot stuk hartzeer. Hij heeft het zelfs over een grote bron van droefheid en over een voortdurende smart voor zijn hart. Wat leidt hem tot een dergelijk intens verdriet? Ik denk dat dat

is wat hij in Romeinen 9:6 verwoordt. Hij heeft ontdekt dat niet allen die uit Israël voortgekomen zijn, ook Israël zijn.

- 1 Ik spreek de waarheid in Christus, ik lieg niet *en* mijn geweten getuigt mee door de Heilige Geest,
- 2 dat het een grote *bron van* droefheid voor mij is, en een voortdurende smart voor mijn hart.
- 3 Want ik zou zelf *wel* wensen vervloekt te zijn, weg van Christus, ten gunste van mijn broeders, mijn familieleden wat het vlees betreft.
- 4 Zij zijn *immers* Israëlieten; voor hen geldt de aanneming tot kinderen en de heerlijkheid en de verbonden en de wetgeving en de *eredienst* en de beloften.
- 5 Tot hen behoren de vadersen, en uit hen is, wat het vlees betreft, De Christus *voortgekomen*, Die God is, boven alles, te prijzen tot in eeuwigheid. Amen!
- 6 *Ik zeg dit* niet alsof het Woord van God vervallen is, want niet allen die uit Israël *voortgekomen* zijn, zijn Israël.

Er zijn dus volgens Paulus, en volgens de Heilige Geest die hem deze woorden ingeeft, twee soorten Israël. Je kunt uit Israël voortgekomen zijn, afstammen van het Joodse volk en tóch geen Israël zijn. Dat is een aangrijpende uitspraak!

Uitmuntende gaven

Waarom heeft Paulus ook zo'n hart-

Schriftstudie
n.a.v.
Romeinen 6:6b

Ds. Kees
Droger

zeer? Dat heeft ook te maken met wat hij in de voorgaande verzen heeft gezegd. God heeft aan Zijn volk Israël ontzettend veel gaven geschonken. Lees het maar na in de verzen 4 en 5. We

dicht bij Zijn volk wonen en Zijn volk dichtbij Zich halen. En beloften, die had de HEERE voor alle situaties van het leven gegeven en daarnaast ook met het oog op het eeuwig heil van mensen en de komst van de Messias. God had een wonderlijk nieuw begin gemaakt met de aartsvaders Abram, Izak en Jakob en Israël kon en mocht zeggen: dat zijn ónze vaders. En het grootste wonder was dat de Messias wat het vlees betreft uit het Joodse volk was voortgekomen. Jezus van Nazareth, Hij was de door God gezonden Messias geweest. Waar in Gods verbonden, wetgeving, eredienst en beloften alles naar heen wees, was in Hem vervuld. En allereerst was Hij naar Israël gekomen, want Hij was allereerst de Messias voor Israël (Hand. 3:26).

De Sinai, waar de wetgeving plaatsvond.

kunnen het als volgt samenvatten en opvatten.

Het Joodse volk stamt af van Jakob die van God de erenaam 'Israël' kreeg en wiens naam op hen is overgegaan. God heeft het Joodse volk als kinderen aangenomen. En omdat Hij Zich met Israël verbonden had en in het midden van Zijn volk wilde wonen in tabernakel en tempel, straalde er een bepaalde heerlijkheid op en van Israël af. Wat kreeg het ook een grootse roeping richting de volken. Het genadeverbond in zijn verschillende gestalten doortrok Israëls geschiedenis en velen hadden in de beleving van dat verbond mogen delen. De wetgeving was ook een geschenk van God aan Zijn volk geweest en voor velen was het een vreugde geweest om naar Gods Thora te leven (denk bijvoorbeeld aan de dichter van Psalm 119). En wat een rijke gave was de instelling van de eredienst in Gods heiligdommen niet geweest? Wat wilde God op grond van de offers

En hier ligt de bron van Paulus' hartzeer. Hij moet in zijn tijd constateren dat velen Jezus van Nazareth als Messias verwerpen. Wat hij vroeger zelf ook volop had gedaan, ziet hij dagelijks rondom zich heen. De reacties die hij tegenkomt, komen overeen met hoe hij vroeger zelf op Jezus van Nazareth had gereageerd. En dat doet hem intense pijn en geeft hem veel verdriet. Als je ziet hoeveel God aan Israël gegeven heeft. Als je ziet waar het God ten slotte om gaat bij al die gaven: dat wij geloven in de Heere Jezus Christus tot behoud van ons leven. En als dat dan niet gebeurt, dan moet je inderdaad constateren: niet allen die uit Israël voortgekomen zijn, zijn Israël.

Een droevig refrein

Dat was in het Oude Testament ook al zo geweest. Hoe vaak was Gods volk toen niet afgevallen van God en de afgodendienst in de armen gevallen? We kennen allemaal de sombere op- en neergang in het tijdperk van de richters.

Paulus moet in zijn tijd constateren dat velen Jezus van Nazareth als Messias verwerpen

En ook tijdens het bewind van de koningen was daar telkens de afval van God. Telkens bleek dat er twee soorten Israël waren: Israël in naam en Israël in waarheid. Israël aan de buitenkant en Israël aan de buiten- én binnenkant. Soms leek er maar één soort Israël overgebleven te zijn: alleen het Israël van de buitenkant. Maar Elia vergiste zich toch, toen hij dat dacht. En toen Jesaja dacht dat Gods Israël in de ballingschap zou ondergaan, moest hij een van zijn zoons de naam Sjear-Jasjub geven ('een rest zal terugkeren'). Gelukkig, God zorgt er Zelf voor dat het echte Israël blijft bestaan. Maar verdriet doet het wel dat niet allen die uit Israël voortkomen, ook echt Israël zijn...

Ons hartzeer?

Paulus verwoordt in deze tekst iets waartegen deputaten Kerk & Israël telkens aanlopen. Je weet waar Israël in mag delen (Rom. 9:4, 5). Je gelooft ook echt dat God Zijn verbond met Israël niet heeft opgezegd en dat Zijn roeping en genadegaven onberouwelijk zijn (Rom. 11:29). Maar toch word je er telkens mee geconfronteerd dat ook vandaag niet allen die uit Israël voortkomen, Israël zijn. Hoeveel Joden zijn vandaag niet areligieus en als ze religieus zijn geen afwijzers van de Heere Jezus als hun Messias? Dat geeft geregeld spanning aan het werk. En maakt het ook spannend. Herkent u hier iets van?

Wat is het belangrijk dat ook wij iets kennen en beleven van dit hartzeer van Paulus. En dan echt als pijn in ons hart. En dat we dagelijks met Paulus het gebed tot God doen dat gericht is op de zaligheid van Israël (Rom. 10:1). We zien in Nederland en ook in onze kerken een afnemende betrokkenheid op en bewogenheid met Israël. We constateren ook een toenemend begrip voor en medelijden met de situatie van het Palestijnse volk (die ook deerniswek-

kend is) en daarmee samengaan een oplopende kritiek op en afkeer van Israël. Het antisemitisme neemt wereldwijd toe en helaas ook in Nederland. We zijn nog niet vergeten wat kortgeleden in Den Haag is gebeurd. Wat is onze taak?

Betrokken en van harte meeleven met Israël. Intens gebed voor Israël, persoonlijk, elke zondag in de eredienst en in de doordeweekse samenkomsten van de gemeente. We hebben ongenueerde visies en onterechte kritiek op Israël te ontmaskeren.

Als deputaten Kerk & Israël proberen we via het Centrum voor Israëlstudies in Israël te luisteren naar Israël, Israël diaconaal te dienen en aan Israël het getuigenis van Jezus Christus te laten horen. Opdat zij die uit Israël zijn voortgekomen, ook werkelijk Israël zullen zijn.

Verwachting

Zien we daar vandaag wat van? Zeker wel. De gemeenschap van Messias belijdende Joden groeit, in Israël en daarbuiten. Maar hoe dankbaar we ook zijn voor deze groei, we zijn er nog lang niet. Veel Joden zijn vandaag helaas alleen Israël in naam. Maar er is hoop voor Israël! Want de gaven van God die genoemd worden in Romeinen 9:4, 5 gelden nog steeds voor het Joodse volk. Zeker, een deel ervan is weggefallen. Denk aan de eredienst in tabernakel en tempel. Maar veel is gebleven. Onder andere Gods beloften, die niet als een aarden kruik op de grond zijn gevallen en zo gebroken zijn (begin van vers 6). En dat is de pleitgrond voor onze gebeden. Dat zal ook Paulus' pleitgrond geweest zijn.

En als je dan verder in zijn brief aan de Romeinen leest, denk en geloof je: God is nog niet klaar met Israël. En daarom zijn ook wij nog niet klaar met dit bijzondere volk!

*Een synagoge,
de plaats van de
eredienst.*

**Gelukkig,
God zorgt
er Zelf
voor dat
het echte
Israël blijft
bestaan**

Helsinki Consultation 2014

Ds. Wim de Groot

In 2010 werd het Helsinki Consultation (Overleg) opgericht, dat jaarlijks samenkomt om vragen te bespreken waarmee men zich als Joden binnen het lichaam van Christus geconfronteerd ziet.

Na conferenties in Helsinki, Parijs, Berlijn en Oslo werd dit jaar (2014) van 21 tot 25 juni een conferentie gehouden op de Christelijke Hogeschool te Ede (CHE). Het Centrum voor Israëlstudies was gastheer.

Het Helsinki Consultation bestaat uit geleerden uit Finland, Frankrijk, Duitsland, Israël, Rusland, Groot Brittannië

en de Verenigde Staten. De geleerden behoren tot de Katholieke, Orthodoxe, Protestantse en Messiaanse tradities. Ze ontmoeten elkaar om hun broederschap in het geloof te verdiepen en om zich te bezinnen op hun roeping en rol als joodse gelovigen in Jezus in Israël en de kerk.

Het onderwerp van dit jaar was: 'Gezag, Vrijheid en Traditie in het leven van joodse volgelingen van Yeshua (Jezus)'. Voortbouwend op gesprekken uit vorige bijeenkomsten, werd op papier door

Dr. Michaël
Mulder opent de
conferentiedag

Verklaring

Als joodse volgelingen van Yeshua (Jezus) zijn we erfgenamen van en respecteren we zowel de joodse als de christelijke tradities.

De joodse traditie, geworteld in de Thora en in de loop der eeuwen ontwikkeld, geeft leiding aan het leven van ons volk Israël en blijft een onmisbare bron van onze identiteit.

De christelijke traditie, geworteld in Christus, en die zich sindsdien ontwikkeld heeft, vormt het leven van het lichaam van Christus en is daarom een onontbeerlijke bron voor ons gedeelde geloof en leven in de Messias.

Tragisch genoeg heeft de joodse verwerping van de wettigheid van Joods geloof in Yeshua als Messias en de christelijke afwijzing van de werkelijkheid van blijvende verbondenheid met het joodse volk centraal gestaan in de ontwikkeling van de twee tradities.

We erkennen de noodzaak om deze verwerpingen, die het hart raken, te betwisten.

Hoewel het Messiasschap van Yeshua in de rabbijnse traditie niet erkend wordt, geloven we dat de Geest van Yehua aan het werk is in zijn volk. Aan de andere kant heeft de christelijke traditie, gebaseerd op het onderwijzend en verlossend werk van Christus,

Ds. Wim
de Groot

iedere deelnemer een bijdrage geleverd. Deze was gericht op de rol welke het leven uit de Thora speelt binnen de joodse en de christelijke traditie in het licht van het geloof in Yehua (Jezus). De deelnemers motiveerden hun bijdrage als volgt:

‘Als joodse gelovigen in Yeshua worden we uitgedaagd om onze relatie tot de

twee tradities waarvan we erfgenamen zijn te definiëren. Tradities die dikwijls als onderling onverenigbaar, dus elkaar uitsluitend, worden beschouwd.

We wisselden verschillende aspecten uit van dit complexe en veelzijdige onderwerp en hebben een gezamenlijke verklaring uitgegeven.’

Een belangrijke conferentiedag

Onlangs werd in Ede (mede op initiatief van het CIS en de CHE) een internationale conferentie gehouden van theologen die behoren tot de joodse volgelingen van Jezus. Eén dag was ook voor niet-joodse belangstellenden opengesteld. Veel belangstellenden kwamen hierheen om met de joodse christenen te spreken over hun bijzondere plaats in de kerk.

Een eigen plaats in de kerk

Het blijkt dat er bij joodse volgelingen van de Here Jezus Christus onderling wel verscheidenheid bestaat. Ondanks

alle verschillen blijkt er echter steeds het gezamenlijke besef te leven bij deze joodse volgelingen van Jezus dat zij een eigen plaats en roeping hebben

dikwijls een verdraaid begrip van Christus verkondigd, door zijn joodse identiteit en zijn blijvende verbondenheid met het Joodse volk en haar traditie niet te erkennen.

Als erfgenamen van beide tradities, ons geloof in Yeshua en onze verbondenheid met ons volk, verplichten ons om elk van beide tradities met kinderlijk respect en met de kritische vrijheid van volwassen zonen en dochters te aanvaarden.

Als Joden die geloven in Yeshua representeren we een spectrum van grote verscheidenheid in de manier waarop we op concrete wijze de joodse en christelijke tradities die we geërfd hebben tot uitdrukking brengen. Een ieder van ons verenigt op de een of andere manier in zich trouw aan de essentiële gebruiken van deze tradities, zoals de Sabbat en het Avondmaal.

In ons zoeken naar een authentieke manier om leerlingen van Yeshua te zijn, beleven we vreugde in een groeiende harmonisering en natuurlijke integratie van deze twee tradities. Tegelijk klopt in ons de spanning die tussen joodse en christelijke tradities bestaat. Hoe verschillend onze praktijken ook mogen zijn (en diversiteit is eigen aan beide tradities), deze praktijken geven uitdrukking aan onze gezamenlijke inzet om de Heer Jezus te eren en identificeren ons als leden van het Joodse volk.

Het onderwerp van dit jaar was: ‘Gezag, Vrijheid en Traditie in het leven van joodse volgelingen van Yeshua (Jezus)’

*Mark Kinzer
en Antoine
Levy geven een
workshop*

**De joodse
volgelingen
van Jezus
moeten een
teken zijn
dat verwijst
naar de
diepere
eenheid van
de kerk in
Christus**

in Zijn kerk. Dit was al bij de eerste sprekers te merken: Mark Kinzer en Antoine Levy. Mark Kinzer werkt bij een opleiding voor joods-christelijke voorgangers in Amerika en is rabbijn van een messiaans-joodse synagoge. Zijn religieuze wortels wil hij in de specifieke joodse context gestalte geven. Hij beklemtoonde echter dat hij niet sektarisch wil zijn en zijn benadering nooit dwingend aan andere christenen oplegt. Hij wil juist helend en verbindend optreden, teneinde in de kerk de leden met joodse wortels en de christenen uit de heidenvolken dichter tot elkaar brengen. De joodse volgelingen van Jezus moeten een teken zijn dat verwijst naar de diepere eenheid van de kerk in Christus. Ondanks een heel verschillende afkomst is er eenheid in de ene Messias van de Joden en de (heiden) volken. Een andere persoon is Antoine Levy, behorend tot de orde van dominicanen in de Rooms-Katholieke kerk en hoogleraar in Finland. Hij behoort tot de groep joodse christenen die volledig hun plaats innemen in een van de vele christelijke kerken, maar toch hun bijzondere plaats als joodse christenen niet vergeten. Levy noemde enkele voorbeelden van joodse christenen die na toetreding tot de kerk zich toch met hun joodse volksgenoten verbonden bleven voelen, maar dat verschillend gestalte gaven. Onder hen gaf hij bijzondere aandacht aan de bekende

zuster Edith Stein en haar blijvende verbondenheid met haar volk, tot in het vreselijke lijden onder het nazibewind. Deze voorbeelden zijn een signaal voor christendom en jodendom beide.

Momenten uit workshops

In diverse workshops werden ook leerzame dingen gezegd. Volgens veel joodse christenen dienen het joodse deel van de kerk en het deel uit de (heiden)volken er voor elkaar te zijn als aanvulling. De eigen roeping van het joodse deel werd ergens als volgt geformuleerd. Het niet-joodse christendom was soms sterk “geestelijk” gericht, maar daardoor kan een “vergeestelijking” ontstaan die vervreemdt van de aardse, “vleselijke” (d.w.z. stoffelijke, concrete) werkelijkheid. Het joodse denken is juist vol van het besef dat het gaat om het concrete bestaan waar ons geloof betrekking op heeft. Juist dit joodse denken herinnert er steeds weer aan dat de lijn naar boven (het geestelijke) en het zicht op het aardse, dagelijkse leven als een diepe eenheid voor Gods aangezicht moeten worden beleefd. Het joodse deel van de kerk is een voortdurend appel op de wereldkerk om niet eenzijdig vergeestelijkend of abstract over God te denken. Door een ander werd het anders geformuleerd: het deel van de kerk uit de volken laat zien dat het volgen van Christus wereldwijd en universeel gebeurt. Het joodse deel van de kerk zal altijd weer eraan herinneren dat Gods werk ook particulier van karakter is, gericht op concrete mensen. God koos eerst één volk en één land uit en werkte van daaruit verder. Wanneer Paulus beschrijft hoe èn de oorspronkelijk joodse christenen èn de gelovigen uit de (heiden)volken in de kerk van Christus tot elkaar komen, zegt hij dat God die twee tot één heeft gemaakt (Efeze 2). In een van de workshops werd hierop ingegaan met als voorbeeld het huwelijk, waar ook twee personen tot een eenheid worden samengevoegd

en er toch sprake blijft van twee verschillende personen. Beklemtoond werd dat Paulus hierbij schrijft dat *beide* in één Geest toegang hebben tot de Vader. *Beide* dus! Wel in één Geest, want alleen Christus biedt de toegang tot God en alleen Hij opent de weg tot verlossing. En toch blijft er sprake van *beide*. Deze *beide* “groepen” christenen houden hun eigen plaats en achtergrond. Zij kunnen wederzijds iets voor elkaar in Christus’ kerk betekenen.

Velerlei betekenis

Hierboven werden voorbeelden genoemd hoe onze joodse broeders en zusters binnen de kerk hun betekenis daar vanuit hun eigen plaats kunnen zien. Als een herinnering aan de wortels van de kerk, of als een herinnering aan het feit dat God het concrete leven op aarde op het oog heeft of ook daaraan dat Gods werk niet alleen wereldomvattend is, maar ook particulier gericht op concrete mensen. Aansluitend op dit laatste (het particuliere) kan worden gezegd: ze vormen een blijvende herinnering aan Gods verbond en verkiezing, twee noties die voor de gereformeerde wereld belangrijk zijn! Maar de betekenis van de joodse volgelingen van Jezus voor de kerk omvat nog meer. Zij kunnen vanuit hun achtergrond Bijbelwoorden bijzonder laten spreken. Zij zijn ook een bevestiging van onze blijvende verbondenheid met Israël. Zij zijn een bewijs van Gods blijvende trouw aan Zijn volk. Nog verder gaat iets dat tijdens deze conferentiedag ook even genoemd werd. Is de eenheid van Gods volk voltooid als alle verschillen tussen christelijke groeperingen overbrugd zouden zijn? Nee, want de joodse christenen blijven ons eraan herinneren dat er dan nog een laatste scheiding moet worden weggenomen, namelijk die tussen christenen en het merendeel der joden. Die scheiding is er helaas omdat velen in Israël Jezus niet aannamen als Messias; maar dit kan alleen worden

geconstateerd met groot verdriet daarover, omdat de kerk op aarde zodoende een blijvende wond heeft.

Enkele andere momenten

Ten slotte nog enkele andere momenten. In een van de workshops werd uitgelegd waarom een deel van de joodse christenen nog steeds de wet van Mozes volgt. Niet als een weg tot verlossing, maar als verrijkende invulling van het leven dat daardoor zinvoller en gelukkiger wordt. Ook hier was te beluisteren de godsdienstige aandacht voor het dagelijkse leven. Maar vooral de vreugde over het goede dat men in Gods geboden als leefregel voor het joodse volk heeft ontvangen. Ergens anders kwam ter sprake hoe men het beste een getuige van Messias Jezus onder het joodse volk kan zijn. Verschillende aandachtspunten werden genoemd. De Berlijner christenrabbijn Vladimir Pikman merkte echter tegelijk op: of je wel of niet een joodse afkomst hebt, het zal er altijd om gaan

dat je eerst een relatie met mensen weet te leggen. Bijzonder was aan het einde van de dag de afsluiting met het zingen van Hebreeuwse liederen en het gezamenlijk bidden van het Onze Vader, ieder in zijn eigen taal. Zo waren hier christenen met zowel joodse als andere afkomst samen. Inderdaad, in Paulus’ woorden: *beide* hebben in één Geest toegang tot de Vader.

Joodse volgelingen van Jezus zijn ook een bevestiging van onze blijvende verbondenheid met Israël

Deelnemers aan een workshop

Laat zich 't orgel overal

Ds. Kees van den Boogert

In orthodoxe synagogen treffen we, voor het gebruik in de erediensten, geen muziekinstrumenten aan. Dat betekent dat ook orgels ontbreken. Het instrument dat tot op heden in kerken niet weg te denken is, al verliest het pijporgel ook daar momenteel steeds meer terrein, zoekt men in een synagoge doorgaans tevergeefs. In de protestantse traditie werd het orgel tot voor kort gezien als het meest geschikte instrument om de gemeentezang te ondersteunen. Andere instrumenten werden, of worden nog steeds, als te werelds gezien. Toch is dat ook in de kerkelijke traditie wel eens anders geweest.

Het orgel in de tijd van de Reformatie¹

In de tweede strofe van Psalm 150 uit de berijming van 1773 wordt het orgel als volgt als een echt kerkelijk instrument getypeerd:

*Laat zich 't orgel overal
bij het juichend vreugdgeschal
tot des Heren glorie paren.*

In de 16^e eeuw, dus in het begin van de Reformatie, dacht men daar wel anders over. Op de Dordtse Synode van 1574 werd het orgelspel zelfs verboden. Het zou op grond van 1 Korinthe 14:19: *'maar in de gemeente wil ik liever vijf woorden met mijn verstand spreken, om*

ook anderen te onderwijzen, dan duizend woorden in een tong', in strijd zijn met de Schrift. Derhalve werd vier jaar later besloten:

'dat de orghelen, ghelijck ze voor ene tijd geduldet waren, alsoo met den eersten ende op 't aldervoeglijkste moesten weggenomen worden'. Men betitelde het orgel als *'een inventie van de vorst der duisternis'*, met *'verleidende*

sireenen stemmen' en *'gelijk met beeldendienst en afgoderijen'*. Het orgel werd in de ogen van de kerk van de Reformatie, zeker in calvinistische kringen, nog teveel gezien als een erfstuk van de Rooms-Katholieke kerk. Zeker, het orgel stond wel in de kathedralen, maar de orgels waren eigendom van de burgerlijke overheid

en de bespelers ervan waren stadsorganisten. Ze mochten aanvankelijk de gemeentezang niet ondersteunen. Die taak kwam toe aan de voorzanger die tegelijk als voorlezer de Schriftlezingen verzorgde. Op het Convent van Wezel werden in 1568 richtlijnen gegeven hoe men de gemeente kon leren zingen. Schoolmeesters kregen de opdracht de kinderen in het zingen te onderwijzen, zodat de gemeente in de erediensten met de kinderen kon meezingen. Waar scholen ontbraken schreef het Convent voor: *'Bij gebreke van dien sal 't dienstig sijn tenminste een voorzanger aan te stellen, om 't volk in het zingen*

Het orgel in de Grote- of Lebuïneskerk te Zutphen

Ds. Kees van den Boogert

¹ Gegevens ontleend aan 'Uit Sions zalen' van Evert Westra, Baarn 1966.

voor te gaan, ende dan allermeeft, als de Predikant in Musycke geheel onervaren is'. Op den duur echter, zo rond 1640, kregen de stadsorganisten steeds vaker de opdracht de gemeente bij het zingen te begeleiden. Wel bleef men zich daar lange tijd fel tegen verzetten, ondersteund door een toonaangevende theoloog als Gisbertus Voetius (1589-1676). In Amsterdam werd het pas in 1680 toegestaan. Het in dienst nemen van organisten kwam de gemeentezang echter niet altijd ten goede, want zij beheersten niet als vanzelfsprekend de goede begeleidingstechniek. In de kerken ging het orgel een centrale plaats innemen als begeleidingsinstrument, in de synagoge heeft het echter nooit een toonaangevende plaats gekregen.

Instrumenten in tempel en synagoge

Er is sprake van een grote tegenstelling in het gebruik van muziekinstrumenten tussen tempel en synagoge. In de tempel speelden ze een grote rol, in de (orthodoxe)synagoge ontbreken ze. In een instructief artikel in *De Wakker* (123^e jaargang, nr. 13) heeft dr. M.C. Mulder ze naar hun karakter en functie beschreven. De hoofdfunctie was het begeleiden van de zangers, de taak die nu het orgel in de protestantse erediensten vervult. Elk instrument had bij de begeleiding een eigen accent:

- De cimbaal, een slaginstrument, gaf het ritme van de zang aan.
- Met de harp, luit, citer of lier, snaar- of tokkelinstrumenten, werd de toon aangegeven.
- Ook de *kinnoor*, harp of citer, een tiensnarig instrument dat door de meeste spelers gebruikt werd, vervulde die functie.

Deze instrumenten werden door de levieten bespeeld.

De instrumenten die qua karakter nog het dichtst bij het orgel kwamen, waren de twee zilveren trompetten. Dat waren

blaasinstrumenten, dus instrumenten die evenals de pijpen van een orgel met lucht aangeblazen werden. Misschien hebben deze trompetten de dichter van psalm 150 uit de bundel van 1773 geïnspireerd om het orgel al in de tempel een rol toe te kennen.

De trompetten werden door de priesters aangeblazen. Het trompetsignaal gaf aan dat God Zelf naar zijn volk omzag, tijdens de eredienst bij Israël aanwezig was (Num. 10:9, 10). De aandacht die God aan zijn volk gaf, werd ook benadrukt door de rinkelende belletjes aan het overkleed van de hogepriesters.

Terwijl in de tempel tijdens de dagelijkse erediensten rijkelijk gebruik gemaakt werd van muziekinstrumenten, ontbreken ze tot op de dag van vandaag in orthodoxe synagogen. Dat heeft zijn reden. In het jaar 70 werd de tempel verwoest. Vanaf dat moment werden de erediensten in de synagoge gehouden. De zich weer oprichtende joodse godsdienstige gemeenschap besloot toen als teken van rouw tijdens de erediensten niet meer op instrumenten te spelen. Daarnaast werd het bespelen van een instrument in de zich ontwikkelende joodse traditie als werken gezien, hetgeen op sabbat verboden is. Daarom worden ook nu nog in orthodoxe gemeenten geen instrumenten gebruikt, behalve het meest oorspronkelijke, de menselijke stem. Er wordt gezongen onder leiding van een voorzanger, de chazan. Daarnaast wordt regelmatig gebruik gemaakt van een koor. Pas in de 19^e eeuw komt daar verandering in. Dan zijn er naast orthodoxe-, liberale gemeenten ontstaan. Het liberale jodendom probeerde het jodendom dichterbij de moderne levensomstandigheden te brengen. Het probeerde te voorkomen dat Joden, die zich van de orthodoxe gemeenten hadden losgemaakt, geheel zouden assimileren en zo hun joodse identiteit zouden verliezen. De Britse Rabbijn dr. Jonathan Romain

Ook nu nog worden in orthodoxe joodse gemeenten geen instrumenten gebruikt, behalve de meest oorspronkelijke, de menselijke stem

Orgel met horizontale- of Spaanse trompet

*De Spaanse
synagoge te Praag*

**In liberaal
joodse
gemeenten
worden wel
instrumen-
ten, dus
ook orgels,
gebruikt**

verwoordt in zijn boek 'Gewoon Joods' (2005) dit proces als volgt: 'Het liberale jodendom zet het beleid voort om traditie en moderniteit met elkaar te verbinden, daar waar men geconfronteerd wordt met nieuwe omstandigheden. Het liberale jodendom is zich ten volle bewust van het probleem om Gods wil vandaag de dag te verstaan, maar ziet de intentie daartoe als een heilige opdracht die naar beste vermogen vervuld moet worden.'

Een van de maatregelen die het liberale jodendom nam was het aanbrengen van grote veranderingen in de vormgeving van de erediensten in de synagoge. Daartoe behoorde ook dat men het gebruik van instrumenten ging toestaan. In de liberale gemeente die ik zelf in Jeruzalem regelmatig bezocht, maakte men gebruik van een piano en een viool. Maar de uitstekend zingende chazan behield de leiding. Het is grappig om te zien dat er een parallel lopende ontwikkeling is in het gebruik gaan maken van instrumenten in de synagoge en de protestantse kerken. Tegelijk is er ook een onderscheid. Orthodox joodse gemeenten onthielden zich van instrumenten uit overwegingen van rouw na de verwoesting van de tempel. Instrumenten werden niet gezien als duivelse uitvindingen. Bij de protestanten werden ze als 'niet koosjer' ter zijde geschoven.

Nu gebruikt men in liberale gemeenten dus wel muziekinstrumenten in de eredienst, maar behoort het orgel daar ook toe?

Het orgel in de synagoge²

Vorig jaar, tijdens een week vakantie in de Tsjechische hoofdstad Praag, bracht ik ook een bezoek aan de joodse wijk. Bij het betreden van de Spaanse syna-

goge aldaar werd mijn blik gelijk gevangen door het orgel dat op de galerij was geplaatst. Er zijn dus ook synagogen met een pijporgel, zo ontdekte ik.

Vooral in Duitsland heeft van 1810 tot 1938 een bloeiende joodse liberale orgelcultuur bestaan. Een cultuur die na de Kristallnacht op brute wijze werd beëindigd en na 1945 o.a. in de Verenigde Staten werd voortgezet. Liberale Joden wensten, nadat ze gelijke burgerrechten hadden ontvangen in het land waarin ze woonden, uit de beslotenheid van hun eigen gemeenschap te treden. Ze gingen assimileren, steeds meer lijken op de niet-joodse burgers van dat land. En levend in een christelijke cultuur namen ze ook christelijke gebruiken over. Tot het culturele erfgoed van zo'n land behoorde het kerkorgel. Tegelijkertijd ontwaakte, tegen de achtergrond van opkomende secularisatie en antisemitisme, het verlangen de eigen joodse identiteit vast te houden.

Tegen die achtergrond ontstond in Duitsland in de eerste helft van de 19^e eeuw een echte orgelstrijd te vergelijken met die binnen het protestantisme.

Voorstanders stelden: orgelbegeleiding

- kan het zangniveau van de gemeente en de chasan verbeteren;
- is noodzakelijk om de samenhang ordelijk te laten verlopen.

Tegenstanders wezen op:

- de rouw om het verlies van de tempel;
- de christelijke, dus niet-joodse achtergrond van het orgel.

Het laatste argument komt overeen met dat in protestantse kring, waar men het orgel aanvankelijk Rooms vond.

Als in 1845 een conferentie van Rabbinen invoering van het orgel toelaat, neemt het gebruik ervan sterk toe. Vanaf dat moment werden er tot 1938 ongeveer 200 orgels nieuw gebouwd in Duitse synagogen.

Het werd evenals in de kerken in de eerste plaats een begeleidingsinstrument voor gemeente, chasan en koor.

² Gegevens o.a. ontleend aan de inspirerende masterscriptie 'Orgel in de Diaspora' van Matthias Havinga, Conservatorium van Amsterdam, februari 2008.

Daarnaast verwierf het ook z'n plaats als solo-instrument.

In Nederland, waar het liberale jodendom zich pas vanaf 1930 heeft ontwikkeld, heeft de orgelcultuur nooit een hoge vlucht genomen, al worden er in liberale synagogen wel instrumenten gebruikt.

'Laat zich 't orgel overal'..., als fervent orgelliefhebber juich ik het toe zowel in kerk als synagoge.

En toch, tegen een goed geschoolde chasan kan voor de begeleiding van de gemeentezang geen orgel op, om het eens 'orthodox' te stellen.

Het orgel in de Spaanse synagoge te Praag

Yad Elie:

Een uitgestoken hand aan kinderen in nood

Wilma Wolswinkel

Al vele jaren ondersteunt de CGK diverse projecten in Israël en de Palestijnse gebieden. Hierin wordt samengewerkt met zowel Joodse als Arabische organisaties. Projecten die gericht zijn op verzoening hebben in het bijzonder onze aandacht. In dit artikel licht ik graag een van deze projecten uit: het voedselprogramma van Yad Elie op Joodse en Arabische scholen in Jeruzalem.

Sandwiches en schoolkeukens

Een op de vier kinderen in Jeruzalem heeft te maken met voedselonzeker-

heid. Dit betekent dat zij zonder ontbijt en/of lunch naar school komen. Met een knorrende maag kun je je natuurlijk

Wilma Wolswinkel

Juist nu wil
Yad Elie
zich blijven
inzetten
voor ver-
zoening,
bijvoor-
beeld door
contacten
aan te gaan
met nieuwe
Arabische
scholen

moeilijk concentreren in de klas. Dit heeft weer gevolgen voor de schoolprestaties van deze kinderen. Yad Elie helpt in totaal 12 Joodse en Arabische scholen om een eigen voedselprogramma op te zetten voor de armste kinderen van hun school. Zo'n 500 kinderen worden hierdoor jaarlijks ondersteund. Hoewel Yad Elie een Joodse organisatie is, was het voor de vrijwilligers een logische stap om het werk uit te breiden naar de Arabische wijken van de stad. Ook hier zijn immers kinderen in nood, die geholpen moeten worden.

De scholen bepalen zelf hoe ze het programma willen vormgeven. In veel gevallen wordt samengewerkt met de Israëliëse voedselbank, die de ingrediënten voor de lunches levert. In een aantal scholen zijn er eigen schoolkeukens opgezet. Hier leren de kinderen hoe ze met een klein budget toch een verantwoorde en gezonde maaltijd kunnen klaarmaken. Het afgelopen jaar werd er een gezamenlijke keuken voor twee scholen gebouwd in de wijk Katomoniem, een achterstandsbuurt in Jeruzalem waar veel Russische en Ethiopische Joden wonen. Deze doet tevens dienst als gaarkeuken voor arme gezinnen en ouderen uit de wijk.

Verzoening

Door de gebeurtenissen van afgelopen zomer, zijn de verhoudingen tussen Joden en Arabieren nog meer onder druk komen te staan. De mensen blijven in hun eigen wijken en samenwerking tussen de bevolkingsgroepen is tot een minimum beperkt. Juist nu wil Yad Elie zich blijven inzetten voor verzoening, bijvoorbeeld door contacten aan te gaan met nieuwe Arabische scholen.

De Uum Lisan school in de gelijknamige Arabische wijk in Zuidoost-Jeruzalem is hiervan een voorbeeld. De meeste leerlingen komen uit grote gezinnen die amper de eindjes aan

elkaar kunnen knopen. Er zijn twee speciale klassen voor dove kinderen. Doofheid komt veel voor in dit gedeelte van de stad vanwege de traditie om te trouwen binnen de eigen familie. De meeste inwoners zijn afstammelingen van bedoeïenen en loyaal aan hun eigen gebruiken. Ze staan erom bekend behoorlijk wantrouwig te zijn tegenover buitenstaanders.

Buschauffeur

Via een lokale buschauffeur hoorde Yad Elie over de nood van veel kinderen op deze school. De buschauffeur regelde een afspraak met de directrice. De directrice was geïnteresseerd in samenwerking met Yad Elie, maar ook huiverig de ouders in te lichten over steun van een Joodse organisatie. De vice-directeur weigerde überhaupt in gesprek te gaan met de medewerker van Yad Elie.

Uiteindelijk was het de buschauffeur met zijn vader, een gepensioneerde leraar, die de schoolleiding ervan overtuigde in het belang van de kinderen te handelen. Hieruit ontstond het afgelopen jaar een vruchtbare samenwerking. De coördinator van Yad Elie bezoekt nu regelmatig de school en helpt mee met de bereiding van de sandwiches. Ze begroet de leerlingen met een luid en duidelijk 'Shalom'. De kilte van het begin is verdwenen. De gepensioneerde vader van de buschauffeur is nu als vrijwilliger betrokken bij het programma. Via hem zijn er inmiddels ook contacten met scholen in de Arabische wijk van de Oude Stad.

Wilt u meer horen over het werk van Yad Elie, zoals het schooltuintjesproject en de computeropleiding voor risicjongeren? Of bent u benieuwd naar de andere organisaties die de CGK ondersteunt? Nodig dan de diaconaal consulent van het CIS, Wilma Wolswinkel, uit voor een presentatie of informatieavond bij u in de gemeente (wilma@centrumvoorisraelstudies.nl).

Bespreking Voorgoed verbonden op OJEC

Ds. Kees de Jong

De totstandkoming van het visiedocument 'Voorgoed verbonden' heeft enkele jaren in beslag genomen. In het voorjaar van 2012 is de brochure verschenen. Dit jaar heeft het OJEC er op een van zijn vergaderingen een bespreking aan gewijd. U weet: het OJEC is een overlegorgaan van Joodse en christelijke gesprekspartners. Op basis van gelijkheid nemen vertegenwoordigers van Joodse en christelijke organisaties en kerken hun plaats in aan de ene vergadertafel. Alle partners denken echter niet hetzelfde. Dat is ook niet te verwachten. Maar er is wel het verlangen de ander te kennen en te begrijpen. In de dialoog (gesprek) is luisteren van groot belang. Vanuit die houding poogt het OJEC zich uit te spreken over bepaalde ontwikkelingen in de maatschappij.

Welwillend en kritisch

Het is spannend om in zo'n overlegorgaan één bepaalde visie te bespreken. Onze kerken hebben zich middels de brochure uitgesproken. En als je je uitspreekt, roept dat tegenspraak op. Hoe ging de bespreking op het OJEC? Om te beginnen: in alle welwillendheid. Met bereidheid om de ander te verstaan. Maar ook kwamen er vragen. Een vraag was voor wie de brochure geschreven is. Het eerste doel van het visiedocument is niet de dialoog; het is allereerst een stuk voor de kerken. We hopen dat de communicatie met de plaatselijke kerken erdoor bevorderd wordt. Het is verder bedoeld om naar binnen en naar buiten duidelijk te maken waar wij voor staan. Vanuit deze

uitgangspunten willen deputaten het gesprek zoeken. Maar dat doe je niet met een brochure in de hand.

De vraag werd gesteld of bij de vaststelling van de tekst op de Generale Synode iemand van Joodse zijde aanwezig was. Dat was niet het geval. U voelt aan zo'n vraag dat er binnen het OJEC gesprekspartners zijn die het eigenlijk ondenkbaar vinden dat je een tekst over een ander opstelt zonder hen. Wellicht iets om eens bij stil te staan.

Pijn en gevoeligheid

Stelling 6 deed pijn. De stelling luidt: 'Diep verbonden met Israël beleven wij als kerk een smartelijke scheiding: het grootste deel van Israël erkent Jezus Christus niet als de

vervulling van de Schriften.' De vraag kwam op: Sta je dan nog wel op voet van gelijkheid, als je dat zo stelt? Tegelijk werd van Joodse zijde opgemerkt, dat Joden nog altijd gevoelig, zo niet overgevoelig, zijn voor bekeringsdrang. Ook van belang is te beseffen dat Jodendom meer is dan religie; het is niet zo goed identiteit en cultuur.

De stelling dat God trouw blijft aan zijn volk riep ook een vraag op. Waar was die trouw van God dan in de jaren 1940-'45? Op zo'n vraag kun je niet veel antwoorden. Toch moeten we die belijdenis overeind houden. Daar staat of valt Israël mee. En daar staat of valt ook de kerk mee.

Het was goed zo'n gesprek te hebben. Het was goed om te horen hoe de visie van onze kerken landt bij de andere gesprekspartners, om te proberen te luisteren met de oren van de ander. Ik denk dat we daar nog veel in moeten oefenen.

De vraag werd gesteld of bij de vaststelling van de tekst op de Generale Synode ook iemand van Joodse zijde aanwezig was.

ds. Kees de Jong

Naamswijziging en vernieuwing van ons Israël magazine

Het laatste nummer van ons Israël magazine met als titel 'Vrede over Israël' ligt voor u.

Onder die naam is het blad over de relatie Kerk – Israël van de Christelijke Gereformeerde Kerken achteenvijftig jaar lang uitgegeven. De naam was ontleend aan de Psalmen 125 en 128.

Deze psalmen sluiten af met de bede 'Vrede zij over Israël!'

De vrede van God blijven we het volk Israël toewensen en in onze gebeden opnemen.

In de loop der jaren is 'Vrede over Israël' een paar keer van uiterlijk veranderd. Inhoudelijk bleef het steeds een blad waarin u over de relatie van Kerk en Israël werd geïnformeerd.

Daarbij stond de onverbreekelijke band die we als gelovigen in Jezus de Messias met het volk Israël hebben altijd op de voorgrond.

De komende jaargang zal er uiterlijk totaal anders uitzien. Het blad krijgt een nieuwe naam: **Verbonden**

In deze naam wordt de blijvende band die we als kerken met het volk Israël hebben en die we in onze brochure 'Voorgoed verbonden' van 2012 onder woorden hebben gebracht, benadrukt.

Verbonden met Israël door de God van Israël en door de aan Israël geven Messias, Jezus.

Het blad krijgt ook een ander formaat. Daarnaast wordt de vormgeving en de opzet in rubrieken ingrijpend gewijzigd.

U kunt het eerste nummer van 'Verbonden' in januari tegemoet zien.

Colofon

Commissie van redactie

drs. C.J. van den Boogert

drs. R. Jansen

ds. D.J.K.G. Ruiter

Eindredacteur

drs. C.J. van den Boogert

Graspieper 8

8081 ZR Elburg

tel.: (0525) 69 02 22

e-mail:

keesvandenboogert@kpnmail.nl

Website

www.kerkenisrael.nl

Contact

e-mailadres info@kerkenisrael.nl

Administratieadres

Landelijk kerkelijk bureau

van de Chr. Geref. Kerken

Ghandistraat 2

3902 KD Veenendaal

Postbus 334

3900 AH Veenendaal

tel. (0318) 58 23 50

fax (0318) 58 23 51

e-mail: lkb@cgk.nl

Penningmeester

H. van Braak

Prins Willem-Alexanderpark 133

3905 CD Veenendaal

tel.: (0318) 51 54 27

e-mail:

penningmeester@kerkenisrael.nl

Bankrekeningnummer

NL19 INGB 0000 365271, t.n.v.

Dep. Kerk & Israël Chr. Geref.

Kerken te Veenendaal

Voor legaten en schenkingen

kunt u contact opnemen met de

penningmeester; hij geeft ook

gaarne informatie over diverse aan

te bevelen projecten.